

Universiteit
Leiden
The Netherlands

“Chacun son Marcel”? Meerduidigheid in het werk van Marcel Duchamp

Jansen, H.M.L.

Citation

Jansen, H. M. L. (2015, March 31). *“Chacun son Marcel”? Meerduidigheid in het werk van Marcel Duchamp*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/32657>

Version: Corrected Publisher's Version

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/32657>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Cover Page

Universiteit Leiden

The handle <http://hdl.handle.net/1887/32657> holds various files of this Leiden University dissertation.

Author: Jansen, Hubert Marie Lambert (Bert)

Title: "Chacun son Marcel"? Meerduidigheid in het werk van Marcel Duchamp

Issue Date: 2015-03-31

“Chacun son Marcel”?

Meerduidigheid in het werk van
Marcel Duchamp

Bert Jansen

Printing of this book was financially supported by the Leiden University Centre for the Arts in Society (LUCAS).

Copyright tekst © 2015 Bert Jansen

"Chacun son Marcel"?
Meerduidigheid in het werk van Marcel Duchamp
Proefschrift Universiteit Leiden

ISBN 978-94-92110-09-1 / NUR 654

Grafisch ontwerp: Van Rosmalen & Schenk, Amsterdam
Druk: ScanLaser, Zaandam
Illustratie voorzijde omslag: *Portrait No. 29*, 1953, Victor Obatz
Illustratie achterzijde omslag: 2007, Madeline Maus

“Chacun son Marcel”?

Meerduidigheid in het werk van Marcel Duchamp

Proefschrift

ter verkrijging van de graad van Doctor aan de
Universiteit Leiden, op gezag van Rector Magnificus
prof. mr. C.J.J.M. Stolker volgens besluit van het
College voor Promoties te verdedigen op
31 maart 2015 klokke 15.00 uur

door

Hubert Marie Lambert Jansen
geboren te Beek (L)
in 1946

Promotor:

Prof. dr. Kitty Zijlmans

Overige leden van de promotiecommissie:

Prof. dr. Yra van Dijk

Prof. dr. Frans-Willem Korsten

Dr. Sjef Houppermans

Dr. Frank Reijnders (Universiteit van Amsterdam)

Dit proefschrift kwam tot stand in etappes. Door de jaren heen hebben meerdere mensen en instanties mij ondersteund, inhoudelijk en financieel.

Ik dank allereerst de redactieleden van Metropolis M, Jong Holland en Kunstbeeld die mij tussen 1995 en 2005 in staat hebben gesteld om opeenvolgende stadia van mijn Duchamponderzoek te publiceren. Het idee om mijn bevindingen tot een proefschrift uit te werken werd geopperd door Dario Gamboni toen ik zijn advies vroeg over de wenselijkheid een Engelse vertaling van mijn laatste artikel te publiceren. Dit idee van een proefschrift werd enthousiast overgenomen door mijn promotor Kitty Zijlmans.

De toekenning van een beurs van het Mobiliteitsfonds, de stimuleringsregeling Promoveren in het Hoger Beroeps Onderwijs, voor mij aangevraagd door mijn toenmalige werkgever de Koninklijke Academie voor Beeldende Kunsten in Den Haag, maakte dat het project van start kon gaan. Kitty Zijlmans overtuigde me van de noodzaak een samenhangend historisch overzicht van de Duchampreceptie samen te stellen teneinde mijn eigen positionering duidelijk te kunnen maken. Verder was haar advies onmisbaar bij het denken over een theoretisch kader waarin de meerduidigheid van Duchamp als betekenisvol wordt gezien en ik mijn eigen methode van interpretatie kon formuleren.

Tijdens de eindfase van mijn proefschrift kreeg ik financiële ondersteuning van de Triton Foundation. Toen ontstond ook het verlangen om de documentatie achter mijn tekst niet alleen als een verwijzende noot maar ook in natura te exposeren. Sjarel Ex ging daarin mee en stelde voor zo'n tentoonstelling te houden in het museum Boijmans Van Beuningen. Mede dank zij de praktische adviezen van de betrokken conservators kon ik een selectie maken uit het beschikbare materiaal en het ordenen tot een overzichtelijk geheel, hetgeen tevens de opmaat vormde voor de definitieve versie van het slothoofdstuk in mijn proefschrift. Met een geldelijke bijdrage van de eigen faculteit kon die documentatie voor een deel ook in het proefschrift worden afgebeeld, mede dank zij de belangeloze inzet van het bureau Van Rosmalen & Schenk Ontwerpers.

Veel van het afgebeelde materiaal is nieuw. Meestal is het gevonden op brocantes die zomers overal in Frankrijk worden gehouden. Ik dank Jan en Cornelia voor hun geduld als ik weer zo'n stapel *vieux papiers* had aangetroffen en het nodig vond die door te snuffelen op zoek naar bruikbare informatie.

Mijn grootste dank gaat uit naar mijn vrouw Madeline die vanaf het begin mijn Duchamponderzoek heeft meegemaakt en ondersteund. Omdat zij zowel als wetenschapper en als kunstenaar is onderlegd, wist zij mij op beslissende momenten ervan te overtuigen dat speculatieve hypothesen en (kunst)historische feiten elkaar heel mooi kunnen completeren.

9 **Inleiding**

- 11 - Typering van mijn onderzoek
- 12 - Indeling

Hoofdstuk 1

15 **De receptie van Duchamp**

Van kunstenaar aan de zijlijn tot een apart genre

- 15 - 1958 Duchamp op de Expo in Brussel
- 17 - 1951-1959 De herontdekking van dada en Duchamp
- 24 - Duchamp Senior adviser vanaf 1926
- 28 - 1958-1962 Duchamp Papa van neo-dada en nouveau réalisme
- 35 - 1962-1968 Duchamp popster
- 40 - 1968-1977 Het oeuvre compleet
- 45 - 1978-1993 Duchamp definitief voltooid
- 51 - 1993-2000 Duchamp, kunstenaar van de eeuw
- 59 - The once and future Marcel Duchamp

Hoofdstuk 2

65 **De Nederlandse receptie van Duchamp**

Het zout in de pap of roet in het eten

- 65 - Inleiding
- 66 - Kennismaking via dada
- 67 - Kennismaking via de jonge kunst
- 72 - Kennismaking via de literaire invalshoek
- 73 - Duchamp in de onvoltooid verleden tijd
- 76 - Duchamp een literair fenomeen
- 78 - Duchamp postmodern of uitgerangeerd
- 82 - Aansluiting bij het internationale onderzoek, tweespalt blijft
- 87 - Speculeren, wel of niet
- 89 - Duchamp blijft controversieel
- 93 - Duchamp: een perpetuum mobile

Hoofdstuk 3

97 **Duchamp ambigue**

Is het mogelijk werken te maken die geen "kunst" zijn?

- 97 - Inleiding
- 98 - Duchamp als passe-partout en als genre
- 103 - Elk vogeltje zingt zoals het gebekt is
- 104 - Kan men werken maken die geen "kunst" zijn?
- 111 - Marcel Duchamp, kunstenaar
- 116 - De readymade als *potential image*

Hoofdstuk 4

123 **Marcel Duchamp, kunstenaar – knutselaar**

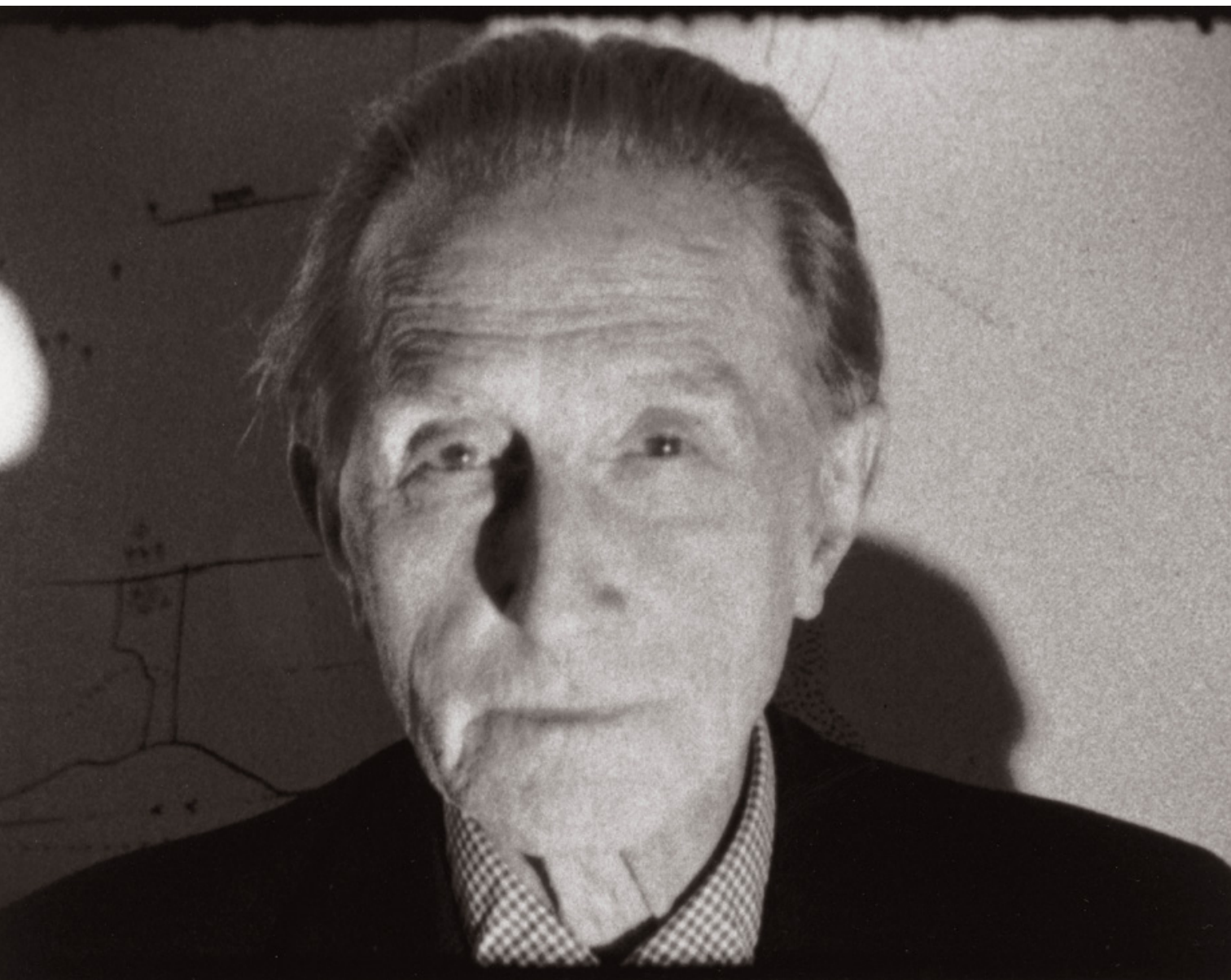
- 123 - Inleiding
- 135 - Marcel Duchamp kubist
- 138 - Duchamp in München
- 139 - Apollinaire
- 143 - Een week in de Jura
- 147 - Duchamp kunstenaar-knutselaar
- 163 - Duchamp in New York. Kunst "lezig gemaakt".
- 174 - Opticeries
- 189 - Conservator van zijn eigen oeuvre en ondergronds kunstenaar

191 **Samenvatting en conclusie**

197 **Summary and Conclusion**

203 **Bibliografie**

213 **Curriculum Vitae**

Screen Test: Marcel Duchamp
Andy Warhol, 1966.
Afb. uit *Inventing Marcel*
Duchamp, 2009.